

HET CONCEPT

Het concept van 'De Huizen' is een verhaal van, door, voor, met en over mensen:

mensen die een tijd van hun leven in detentie moeten doorbrengen, mensen die werken in ons strafuitvoeringssysteem en mensen die beslissingen nemen over het detentietraject.

Het gemeenschappelijke doel is een constructief spoor leggen, zodat fouten in de mate van het mogelijke hersteld kunnen worden en gedetineerden na hun detentie een verantwoordelijke maatschappelijke rol kunnen opnemen.

Zowel gedetineerden, werknemers in het detentiesysteem, beslissers als de maatschappij worden geacht hier hun wederzijdse verantwoordelijkheid in op te nemen.

Het architectuurplan voor de Detentiehuisen vormt tegelijk de tastbare contouren, de bouwstenen én de richtingaanwijzers van dit concept. De ruimte waarin we ons bewegen, bepaalt immers heel sterk hoe we ons gedragen, voelen en denken.

Het 'Oplossingsplan' werd ontworpen voor de mensen die gedetineerd worden en is het antwoord op de vraag hoe detentie na het plegen van een misdrijf ingezet kan worden als middel om naar een constructieve re-integratie in de maatschappij toe te werken. Het personeelsplan gaat over de mensen die in de Detentiehuisen werken en is een logisch gevolg van het concept van het 'Oplossingsplan'.

1. De visie: van nucleaire detentie naar een duurzame penitentiaire aanpak

De Belgische detentie moet worden hervormd op basis van drie principes: kleinschaligheid, differentiatie en nabijheid.

—Kleinschaligheid

De dertig tot veertig zeer grote tot grote gevangenissen worden vervangen door honderden kleine Detentiehuisen. Zij zijn georganiseerd per streek. Binnen één streek worden alle penitentiaire programma's ontwikkeld (van gesloten tot open, van basisprogramma tot intensieve intramurale begeleiding).

Elke gedetineerde krijgt een 'Individueel planbegeleider' die zijn detentie- en reclasseringsplan opvolgt doorheen alle stadia. Dit vermijdt het stigma van de stereotiepe gevangenis en laat toe flexibeler en soepeler in te spelen op individuele noden.

Want: stoute jongens, kleine klassen

—Differentiatie

De Detentiehuisen verschillen van elkaar op het vlak van beveiliging, detentie-invulling en begeleiding. Van bij de veroordeling wordt een 'Oplossingsplan' (detentie- en reclasseringsplan) opgemaakt. Dit tekent onder meer een parcours uit, doorheen verschillende types van Detentiehuisen. En meteen wordt ook de reclassering voorbereid. Dit stimuleert de ontwikkeling en de verantwoordelijkheid van gedetineerden en samenleving naar zichzelf, elkaar en de slachtoffers.

De detentie sluit beter aan op het leven van de gedetineerde.

—Nabijheid

De Detentiehuisen sluiten aan op hun buurt. Zij spelen vanuit de herstelgedachte een economische, sociale of culturele rol in hun omgeving. Vanuit de normaliseringsgedachte maken ze gebruik van hulp- en dienstverlening uit de directe omgeving om de individuele plannen uit te voeren. Dit stimuleert de wederzijdse betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de gedetineerden én van de samenleving.

De vooraf afgebakende risicodomeinen blijven onder het toezicht van justitie.

'Community-detentie', waarbij detentie vervlochten is in het maatschappelijke weefsel, sluit beter aan bij de doelen die de Basiswet aan detentie geeft.

2. De Detentiehuisen

De detentie grijpt plaats in van elkaar onderscheiden, kleine Detentiehuisen. Om een idee te geven van de beoogde kleinschaligheid, wordt voorlopig uitgegaan van tien gedetineerden per huis. Zij zijn gegroepeerd per streek (voorbeeld: het Kortrijkse, Zuid-Oost-Vlaanderen, het Gentse, het Luikse, ...). Elke streek biedt alle detentievormen aan. Dus kan een volledig detentieverloop plaatsvinden in de streek waar de gedetineerde nadien zal worden gereclasseerd.

Alleen in het kader van het proefproject kunnen gedetineerden hun detentie deels in een Detentiehuis, deels in een klassieke gevangenis uitzitten. Postpenitentiaire huisvesting maakt geen deel uit van dit concept, maar behoort tot de verantwoordelijkheid van de samenleving.

Een aantal van deze Detentiehuisen zijn gesloten en goed beveiligd. Van die gesloten en goed beveiligde Detentiehuisen is er per streek één Crisisdetentiehuis, met name voor de inkomende gedetineerden. Van die gesloten, goed beveiligde

Detentiehuisen zijn er een aantal die een basisregime aanreiken. Er kan gewerkt worden, er is ontspanning en hulpverlening, er is bezoek. Zij kunnen worden gebruikt voor voorarrest en voor gedetineerden die geen Individueel oplossingsplan aangingen. Een aantal andere gesloten Detentiehuisen voorziet in beroepsopleiding intra muros of herbergen gedetineerden die een ander programma uit hun Individueel oplossingsplan doorlopen. Een aantal van deze Detentiehuisen zijn gesloten, maar niet zwaar beveiligd. Zij herbergen gedetineerden die, volgens de bepalingen van hun Individueel oplossingsplan, begeleidingen volgen buiten de muren. Het volledige basisregime wordt binnen de muren aangereikt.

Een aantal van deze Detentiehuisen zijn open. Zij bieden binnen de muren enkel woonst, bezoek en ontspanning aan. Werk, beroepsopleiding of andere programma's uit het Individueel oplossingsplan gebeuren buiten de muren. De Detentiehuisen worden in de streek ingeplant, soms in het stedelijke weefsel, soms in semi-stedelijk weefsel, soms in het rurale gebied. Zij hebben telkens een toegevoegde waarde voor de buurt (hondenasiel, fietsenwerkplaats, sociaal restaurant, toneelzaal, kunstatelier, groentewinkel, parking, groenaanleg, ...).

Gedetineerden kunnen in de loop van één detentie verschillende Detentiehuisen doorlopen, volgens wat bepaald is in hun Individueel oplossingsplan. De achterliggende problematiek van de gedetineerde, maar ook juridische, sociale en penitentiaire (vluchtgevaarlijkheid) criteria zullen bepalend zijn voor dit parcours.

Na de detentie volgt de reclassering, bijvoorbeeld met elektronisch toezicht. De Individueel planbegeleider die het detentieplan opvolgde, zal ook het Individueel reclasseringsplan opvolgen, omdat dit twee onderdelen zijn van eenzelfde Oplossingsplan.

Als men bijvoorbeeld het Kortrijkse als detentiestreek bekijkt, kunnen er, voortgaand op de huidige opsluitingsratio, ongeveer 150 gedetineerden gehuisvest worden in verschillende types van Detentiehuisen.

3. Het Oplossingsplan

Het doel van elk oplossingstraject is het opbouwen van een sociaal netwerk rond de veroordeelde en het creëren van een rol voor hem binnen de samenleving.

Deze twee zaken zijn immers de beste buffers tegen hervallen.

De veroordeelde krijgt een reclasseringsplan en een detentieplan dat daarop voorbereidt. Samen noemen we dat een Oplossingsplan. De arrestfase kan worden gebruikt voor de opmaak van dit plan.

Dit plan wordt opgemaakt door de gedetineerde en de Planbegeleider en wordt door de strafuitvoerings-rechter- of rechtbank goedgekeurd. Het wordt nadien voor uitvoering getekend door de directeur van de detentiestreek.

Een detentieplan gaat van bij het begin van de detentie gepaard met een reclasseringsplan. Het reclasseringsplan bepaalt op voorhand wanneer de veroordeelde het plan onder elektronisch toezicht of in voorwaardelijke invrijheidstelling verderzet, in het geval hij zelf de voorwaarden naleeft waartoe hij zich in het plan heeft verbonden.

De wettelijke minima voor de toekenning van elektronisch toezicht of voorwaardelijke invrijheidstelling dienen daarbij gerespecteerd te worden. Voor gedetineerden met een Oplossingsplan worden de uitgangsvergunningen en verloven bepaald in dit plan. Wanneer hier voldoende argumenten voor zijn, kunnen deze ook voor de wettelijke minima toegekend worden. Voor gedetineerden zonder Oplossingsplan geldt inzake uitgangsvergunningen en verloven, de regeling zoals voorzien in de wet.

De strafuitvoeringsrechtbank kan wijzigingen aanbrengen in de invulling van de detentie- en reclasseringsplannen (ander type huis, andere begeleiding of beroepsopleiding), maar niet in de tijdsbepalingen van de toekenning van de strafmodaliteiten, tenzij de gedetineerde de voorwaarden niet naleeft, waartoe hij zich in het plan heeft verbonden. Ze doet dit slechts nadat ze door de Individueel planbegeleider (middels zijn directeur) of door de veroordeelde is gevat.

Het detentieplan bepaalt de types van de huizen waarin de detentie achtereenvolgens zal plaatsvinden, met een bepaald tijdsplan. Het detentieplan bepaalt de begeleidingen of beroepsopleidingen die gevolgd moeten worden tijdens de detentie.

Indien er geen akkoord is over het reclasseringsplan, is er toch een detentieplan mogelijk dat de gedetineerde in de gelegenheid stelt zijn detentie zinvol in te vullen.

Wanneer het detentieplan ontbreekt, ondergaat de gedetineerde zijn detentie in een huis dat enkel in een basisregime voorziet. De strafuitvoeringsrechter of -rechtbank bepaalt dan of dit een (goed of gewoon beveiligd) gesloten dan wel een open huis moet zijn.

4. Het personeel

Het personeelsplan is een logisch gevolg, want het is gebaseerd op de principes van het Oplossingsplan. Het personeel in 'De Huizen' staat immers in dienst van het uiteindelijke doel: zinvolle detentie organiseren. Het personeel dat tewerkgesteld wordt in 'De Huizen' moet ervoor zorgen dat het Oplossingsplan gerealiseerd kan worden.

Daarom worden de volgende functies voorzien in het personeelsplan:

- de portier
- de Huisbegeleider
- de Individueel planbegeleider
- de uit de samenleving gecontracteerde begeleider
- de directeur van de detentiestreek

De functie van portier is enkel voorzien in de gesloten en halfopen Detentiehuisen. De portiersrol is altijd ingevuld, 365 dagen, alle uren van de dag en de nacht.

De functie van Huisbegeleider is voorzien in alle types huizen. Hij waakt over de goede orde en de samenlevingsvoorwaarden. Hij is gebonden aan één huis.

De Individueel planbegeleider is een persoonsgebonden functie. Hij volgt de veroordeelde doorheen het detentie- en reclasseringstraject. Hij functioneert over de verschillende huizen heen. Hij contracteert diensten uit de samenleving en beschikt daarvoor over een budget en/of wettelijke mogelijkheden. Hij rapporteert aan de strafuitvoeringsrechtbank, maar enkel over aangelegenheden die in het Oplossingsplan zijn aangeduid.

De directeur van de detentiestreek is de hiërarchische meerdere van de drie voorgaande functies. Tevens is hij de bewaker van de wettelijk verplichte contracten met de diensten uit de samenleving, in het kader van de begeleiding en in het kader van de detentie-invulling. Hij is verantwoordelijk voor het reclasseringsoverleg (met Planbegeleiders, Huisbegeleiders en gedetineerde). Afwezigheid van één van die partijen kan slechts mits schriftelijke motivatie.

De uit de samenleving gecontracteerde begeleiders (arbeidsbemiddelaars, lesgevers, psychosociale begeleiders, ...) werken volgens hun eigen deontologie en rapporteren niet aan de strafuitvoerings-rechter/rechtbank. Zij overleggen wel met de Individuele planbegeleiders, conform de afspraken die vastgelegd zijn in een samenwerkingsakkoord.

Het concept van 'De Huizen' is een realisatie van de stuurgroep, de verschillende werkgroepen van het project gedifferentieerde strafuitvoering en een groep gedetineerden die gevraagd werd mee te denken over het concept.

Het Project Gedifferentieerde Strafwitvoering

Het Project Gedifferentieerde Strafwitvoering liep van begin 2011 tot halfweg 2012 binnen de Liga voor Mensenrechten.

De hieronder vermelde personen hebben inhoudelijk een actieve rol gespeeld in het Project Gedifferentieerde Strafwitvoering. Zij namen deel aan de stuurgroep of aan één of meerdere werkgroepen (Infrastructuur, Personeel en Begeleiding, Juridische werkgroep). Hun voorstellen, suggesties, raadgevingen en kritieken hebben mee vormgegeven aan het concept. Sommige mensen werden betrokken naar aanleiding van een concreet discussiepunt. Professoren stuurden studenten aan die in hun studie een bepaald aspect onderzochten, zoals de kleinschalige detentievormen in het buitenland, de kostprijs van de detentie, de haalbaarheid van de inplanting van een Detentiehuis in een concrete buurt, ... Ook politici hebben mee nagedacht in een aparte politieke werkgroep 'Strategie'.

Valerie Arickx, jurist DG EPI

Kristel Beyens, prof. dr. VUB

Yves Bloklandt, coördinator Sociale Projecten Bond Zonder Naam vzw

Katrien Dalle, medewerkster vzw Touché

Jos De Backer, prof. dr., hoofddocent muziektherapie aan het Leuven University College of Arts

Inge De Baere, maatschappelijk assistent – sociaal cultureel werk – licentiaat criminologie

Jan De Cock, voorzitter Within-Without-Walls vzw
Gerard De Coninck, ancien directeur de prison, Maître de Conférences à l'Université de Liège
Adelheid De Hertogh, architect
Ronald De Meyer, prof. dr., architect
Eleni De Roeck, studente, lid vzw De Huizen
Bart De Temmerman, rechter, in de Rechtbank van Eerste Aanleg in Gent, lid van de Commissie van Toezicht bij de gevangenis in Gent
Olivia De Vel, rechter, in de Rechtbank van Eerste Aanleg in Gent
Valerie Deblaere, PSD-medewerker SI Oudenaarde
Frederik Declerck, dr., Vakgroep Psychiatrie en Medische psychologie Ugent
Kathleen Debruyne, Dokters van de Wereld
Sara Dehantsetters, vrijwilliger Liga voor Mensenrechten
Jos Delbroek, kunstenaar
Marie Devresse-Sophie, professeur de criminologie à l'UCL, avec le concours des étudiants de l'année préparatoire en criminologie (année 2011–2012)
Luc D'Hollander, advies veiligheid
Bart Flobert, algemeen directeur, Psycho Sociaal Revalidatiecentrum "De Dauw"
Caroline Goossens, bestuurslid Liga voor Mensenrechten
Marjan Gryson, medewerkster, vzw touché
Frederik Janssens, stafmedewerker De Rode Antraciet / lid van het Netwerk Samenleving & Detentie
Alain Joye, bestuurslid Liga voor Mensenrechten
Xaveer Laureyns, jurist DG EPI
Haike Lewyllie, studente criminologie
Annelies Maerten, attaché psycholoog, gevangenis Gent
Els Naessens, assessor bij de Strafvuiteringsrechtbank in Gent
Liesbeth Naessens, docent sociaal werk HUB
Lieven Nollet, fotograaf
Neil Paterson, stafmedewerker Justitieel Welzijnswerk & Detentie, Steunpunt Algemeen welzijnswerk
Pierre Piron, strafvuiteringsrechter
Femke Quagebeur, Liga voor Mensenrechten, beleidsmedewerkster
Mathilde Steenbergen, adviseur gevangenisdirecteur
Pieter Van Caeneghem, attaché-gevangenisdirecteur
Ruben van den Ameele, klinisch psycholoog, teamleider van Forensisch team van CGG Eclips, oplossingsgericht psychotherapeut binnen de gevangenis van Oudenaarde
Yves Van Den Berge, substituut-procureur-generaal bij het Hof van Beroep van Gent, vrijwillig medewerker bij het Instituut voor Strafrecht KU Leuven
Jos Van Der Velpen, voorzitter Liga voor Mensenrechten, advocaat
Leo Van Garsse, assistent, U-Gent, Vakgroep sociale agogiek
Delfien Van Hoorebeke, studente criminologie
Walter Van Steenbrugge, advocaat
Liesbeth Vandecasteele, attaché, Penitentiair Complex Brugge
Tom Vander Beken, hoogleraar vakgroep strafrecht en criminologie, Universiteit Gent
Freya Vander Laenen, director IRCP | prof. criminologie Universiteit Gent
Bart Vanhove, ingenieur
Frank Verbruggen, prof. Instituut voor Strafrecht, KU Leuven
Antoinette Verhage, dr. Onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse, postdoc researcher Universiteit Gent
Katrien Weltjens, studente criminologie

Politiek

Sophie De Wit, volksvertegenwoordiger N-VA
Renaat Landuyt, volksvertegenwoordiger / advocaat
Sarah Smeyers, volksvertegenwoordiger N-VA
Stefaan Van Hecke, volksvertegenwoordiger Groen, lid Commissie Justitie, advocaat
Tony Van Parys, advocaat
Vincent Van Quickenborne, kamerlid, burgemeester van Kortrijk
Studenten en assistenten van de faculteit Ingenieurswetenschappen en architectuur UGent, onder leiding van prof. dr. Ronald De Meyer
Berdien De Wilde, student
Charline Herpoel, student
Dieter Van Den Buys, student
Eveline De Wilde, student
Elke Deyaert, student
Hannes Oppeel, student
Jelle Devocht, student
Jolien Van Bever, student
Kim Carbonez, student
Konstatijn Kinoo, student
Laure Van Huffel, student
Lynn Devos, student
Michiel Meul, student
Nicolas Den Hartog, student
Niels Balcaen, student
Preben Bonte, student
Sam Van Cleemputte, student
Samuel Cuvelier, student
Simon Van Audenhove, student
Stéphanie Kint, student
Thijs Urban, student
Tim Gavel, student
Wendy Geeraert, student
Wolf Bracke, student
Frank Van Hulle, assistent
Jeroen Beerten, assistent
Ruben Verstraeten, assistent